

Hæsum skole

En landsbyskolerapport, skrevet af en seminarieelev, der fungerede som vikar i april og maj 1950.

Hvem forfatteren er har ikke været muligt at opklare.

"Jeg skulle havde den store oplevelse at være lærer i den skole, som jeg som barn selv har gået i."

Hæsum Skole

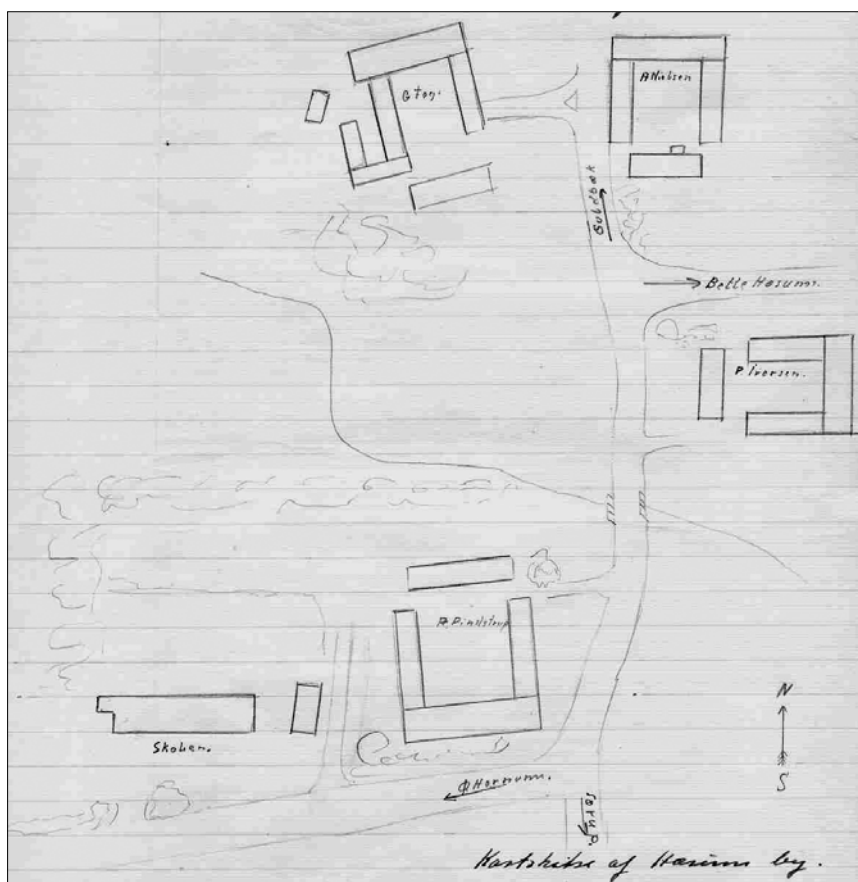
Jeg glemte næsten alt det, som jeg nøje havde gennemtænkt om morgenen om min indtræden i lærergerningen. Det er år siden jeg sidst var i skolen, og nu jeg stod der, svarede den slet ikke til mine forestillinger. Vel ved jeg at barndomserindringer ikke må sammenlignes med virkeligheden, men at afvigelserne var så store, som de var for mig, havde jeg alligevel ikke troet.

Skolebygningen

I tilslutning til indledningen havde jeg dog ikke på fornemmelsen, at jeg var kommet ud hvor ”kragerne vender og gæssene går barfodede”. Kun 20 km fra Aalborg mod syd ligger Hæssum placeret mellem Støvring og Ø. Hornum med henholdsvis 5 og 4 km til hver af dem. Der findes således overhovedet ingen handlende i Hæssum; det er en ren landsby, liggende som de fleste gamle landsbyer her i Nordjylland i en dal grupperet omkring ”bækken”. Skolen og fire store gårde udgør Hæssum.

Men sammen med Estrup (naboby 1½ km mod vest) udgør den også i dag et magtcentrum i kommunen. Så langt jeg kan huske tilbage, har sognefogeden og sognerådsformanden været fra en af de to byer. Dygtige, praktiske mænd besidder de store gårde der, kendte som de er over hele Nordjylland (Anders Nielsen, Anders Pindstrup m.v.).

Skoledistriktet, Hæssum by m.m.

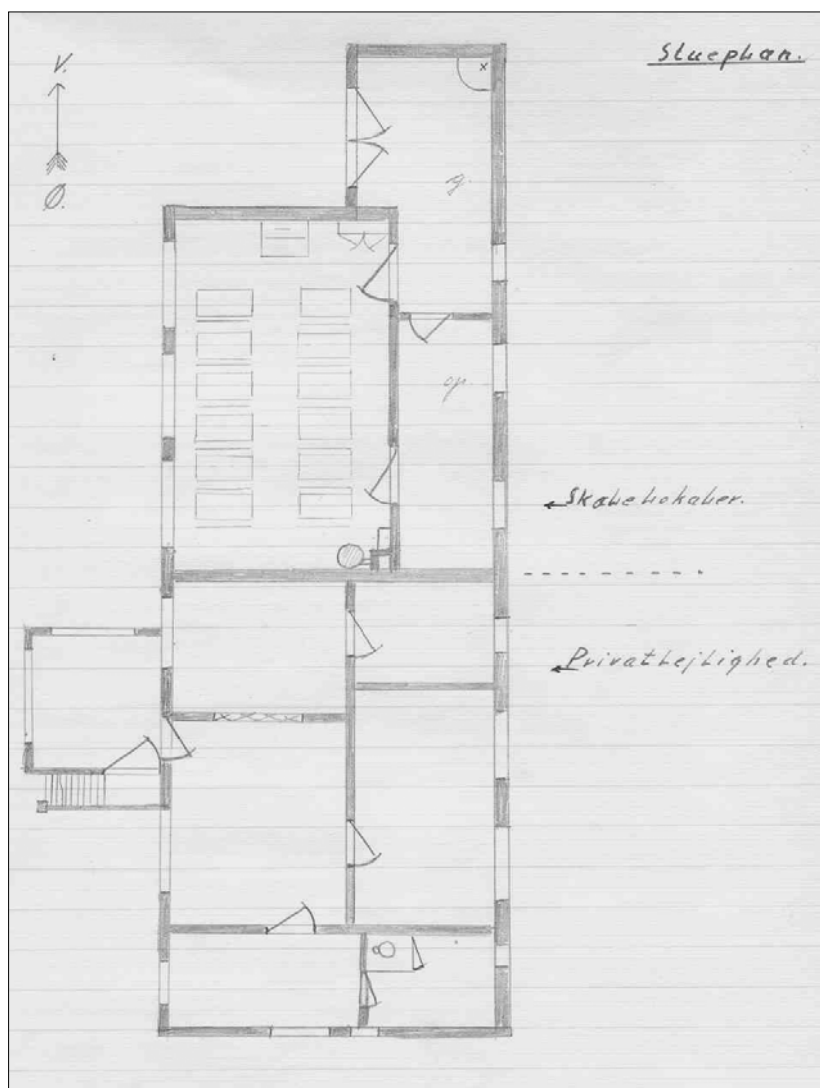
Hvis man kunne se Hæssum og omegn i fugleperspektiv, ville man se et stykke ganske almindelig Danmark, men rigtignok også et ægte ”landskoledistrikt” med spredte gårde og husmandssteder spredt mellem hinanden med større og mindre afstande. For de børn, som kommer fra grænserne af skoledistriktet, har den ca. 3 km lange skolevej ofte været drøj at forcere. Ujævne markveje, store bakker, som er opblødte og opkørte efterår og forår, og vinteren gør dem ofte helt ufremkommelige.

Af andre skoler i sognet er der Øster Hornum (4 klasser), Guldbæk (2 klasser) og Godthåb (4 klasser).

Skolen og skolelokalet

Da Hæssum skole er en toklasset landsbyskole, er der her ét klasselokale, med tilstødende gang og opholdsrum.

Selve skolestuen er ca. $9 \times 10 \text{ m}^2$, kubikindholdet er ca. $9 \times 10 \times 3 \text{ m}^3 = 270 \text{ m}^3$ luft, eller 27 m^3 pr. barn for 1. classes vedkommende og $19,3 \text{ m}^3$ pr. barn for 2. classes. Hvad belysningsforholdene angår, må de siges at være gode. Sydsiden af lokalet er optaget af tre store trefagsvinduer med et samlet lysareal a' $8,76 \text{ m}^2$. De elektriske lamper, 5 stk. 40 lys, med gamle blikskærme kaster godt lys, men også stærke skygger.

Når man træder ind i klassen, hviskes fra alle kroge, hvor blikplader, trælister og andet lærersnedkeri dækker musehullerne: Her spares, hvad spares kan.. Selve gulvet er dog upåklageligt. Væggene er foroven hvidkalkede og forneden rød-malede, en maling som sluger lyset og gør lokalet "lille" og snusket.

Tavlearealet er det bedste af det bedste. Den ene fylder væggen mod vest, den anden væggen mellem døren til gangen og døren til opholdsstuen. Lyset fra de store vinduer falder godt på begge tavler, så man ikke behøver at spekulere på, hvor man skal skrive, for at børnene kan se det. Især gælder dette tavlen mod nord, der er jævn og god; værre er det med tavlen mod vest, som børnene vender front imod. Her må man være expert og vanemenneske. De nederste 20 cm af tavlen er ru cement med sværte på, resten bærer tydelige spor af reparation på reparation med det resultat, at ujævne, cementfyldte revner og

plamager veksler med glatte skinnende flader. Jeg gjorde ret hurtigt den erfaring, at skriften sås tydeligere på en lidt halvsnævset tavle, da den ikke "spejler".

Der fandtes hverken løse eller faste tavlelinealer eller andre redskaber. 1. klasserne havde således også kun mulighed for at skrive på nordtavlen, hvis nederste kant er 70 cm fra gulvet, da der heller ikke fandtes skamler eller stiger.

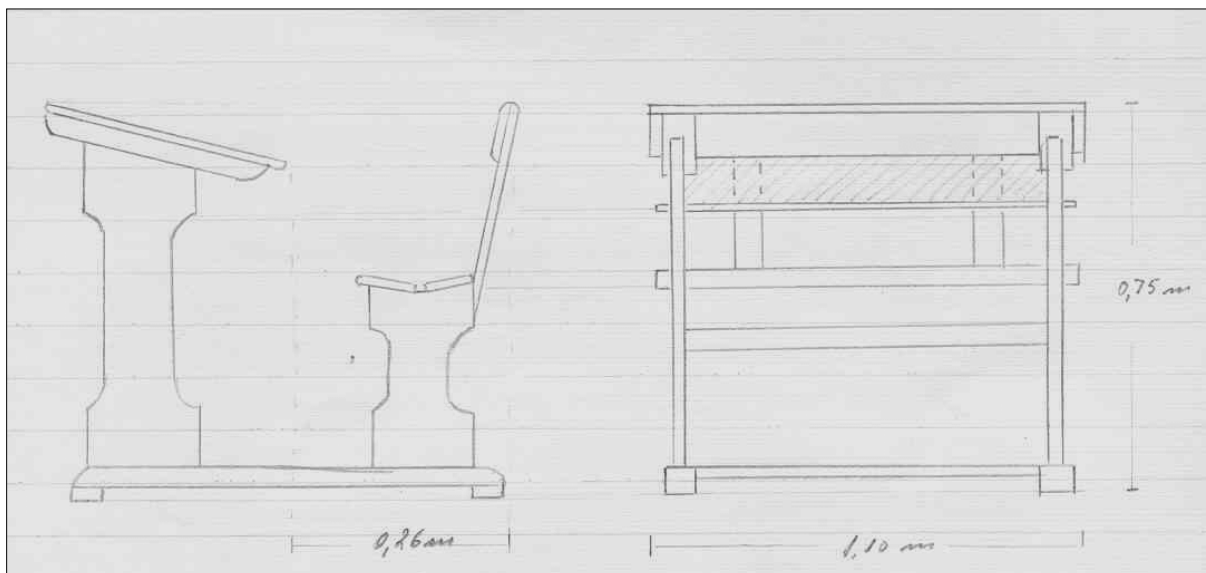
I skolestuen er endvidere ét skab, løststående og nående fra gulv til loft. Her må derfor være et vist system i udfyldningen, hvis det skal kunne benyttes lidt praktisk. De nederste to hylder er således optaget til børnebiblioteket, der midterste hylder af forskellige bøger, som ikke kommer med hjem efter undervisningen, f.eks. skrivebøger, læsebøger og lignende; endvidere de hæfter som ikke bliver brugt, ny kladdehæfter, stilebøger osv. De øverste hylder er forbeholdt lærernes bøger samt bøger til ungdomsarbejde (aftenskole, sykursus og studiekredse).

Der findes ingen oplagsrum i selve skolestuen til stor gene for læreren. Det sker ofte, at man står og mangler et eller andet i timerne, og undervisningen må afbrydes, fordi læreren må af sted efter tingen. Selv om man så vidt muligt henter de nødvendige ting før timerne, fanger man undertiden nye idéer og får brug for andre ting. I Hæsum skulle jeg op på lofter, hvor der ikke var støvfrit eller orden, hvilket generede mig meget.

Skolestuen var ikke udsmykket på nogen måde, kun et Europakort og et Danmarkskort pyntede lidt på den ene væg.

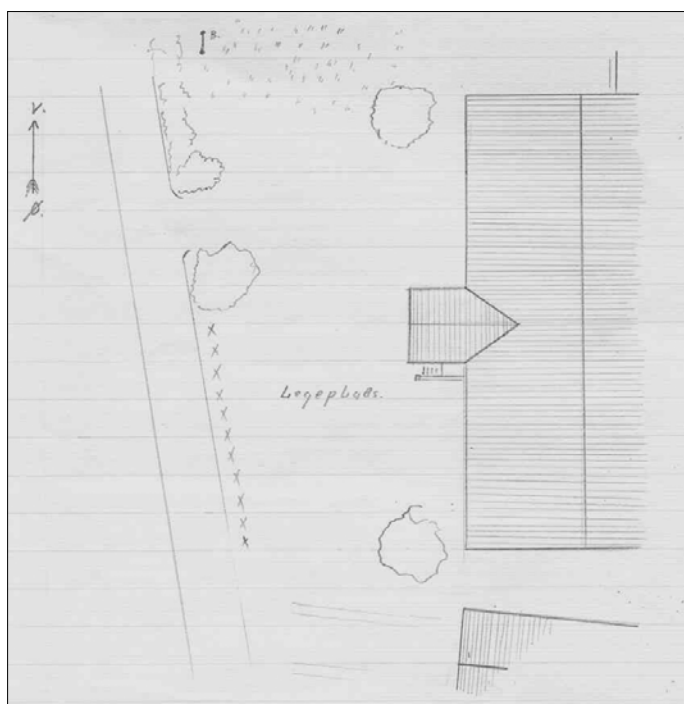
Skolebordene

Det er meget vigtigt, at der i skolen findes gode borde. I Hæsum fandtes én type og én størrelse, for store til de små og for små til de store børn. Den forskydelige bordplade hjalp dog lidt på dette. Frem for så mange andre skoleborde havde de dog en væsentlig fordel, de var stabile, knirkede ikke og ry-stede ikke.

Rummet under bordpladen syntes jeg var til stor nytte til børnenes bøger, således at de altid havde et sted at lægge tingene fra sig på for at få bedre arbejdsplads.

Legepladsen

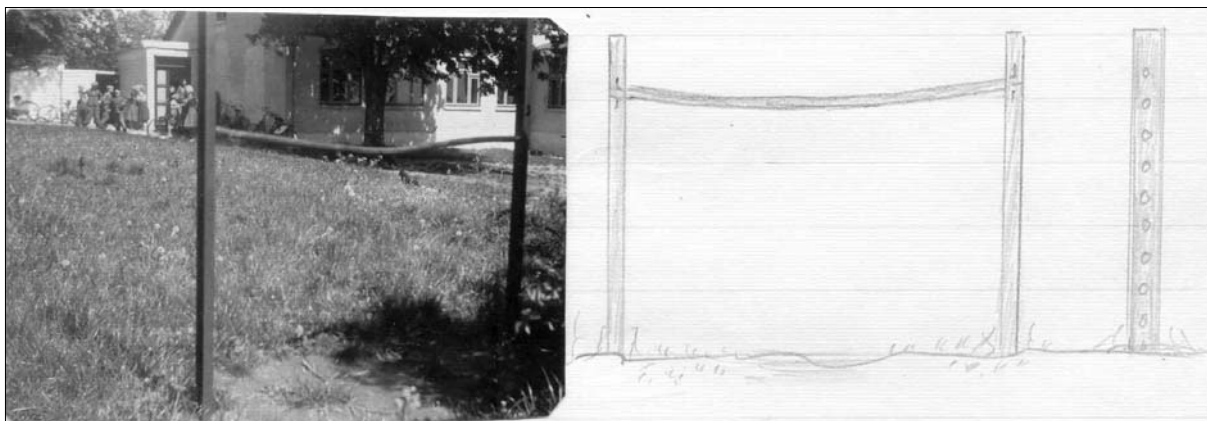

Legepladsen skråner fra vest mod øst, samtidig med at den tilspidser i samme retning.

Den græsbevoksede del danner yderligere forhøjning og forhindrer delvis børnene i at udnytte den i forvejen lille plads fuldt ud. Dette syntes jeg endda ikke er så galt som at legepladsen er direkte farlig som tumleplads. Ved ombygning og anlæg af den nye garage er der blevet fjernet en lav hæk, som skilte vejen og legepladsen. Endvidere har man undladt at fjerne den høje hæk, som dækker for udsigten fra vest, og da vejen passerer lige forbi, rummer ovennævnte fare for at der en dag sker en ulykke.

Børnene opholdt sig for det meste på den smalle ende af legepladsen fordi den var jævn og fast. Hver dag advarede jeg dem mod vejen, og fortalte dem, hvilke fare der her lurede på dem, men ofte så jeg det glemt i små ubetænksomme øjeblikke, når bolden i kampens hede løb ud på vejen.

Legepladsen skal benyttes som gymnastikplads. Den er udmærket formet og velegnet til det, men eet redskab var alt udstyret.

To jernstænger støbt ned i cement med en indbyrdes afstand af 183 cm. Igennem hullerne kunne "bommen" sænkes op og ned. Og for ikke at "bommen" (et vandrør) skulle falde ud, var det spærret af to store spigere. I tilfælde af dårligt vejr opholdt børnene sig i gangen og opholdsstuen. En lille kumme med almindelig hane er sat op i gangens ene hjørne (der er stengulv i halvdelen af denne). Da jeg kom, var der hverken håndklæde eller sæbe, så jeg bad et af børnene tage en stump sækkelærred med og købte selv sæbe. Et par dage efter kom de med 3 syede sækkelærred.

Skolens toiletforhold er, som de altid har været. Et W.C. til drengene og et til pigerne med "bræt". Læreren skulle tømme spandene fra toiletterne og pissoiren.

Skolerengøringen hvilede ligeledes på læreren. Hver eftermiddag, medens jeg var der, fejede jeg med "Dixol" og moppedede. Om fredagen vaskede jeg gulvene. Da der var ualmindeligt tørt og smukt vejr det meste af tiden, var skolen ualmindelig let at holde ren. Jeg erfarede dog også, hvor meget skidt, børn kan slæbe ind på én dag.

Lærerkræfter

Da Hæsum skole kun er en toklasset landsbyskole, er den selvforsynet med én lærer. Denne lønnes efter den almindelige lønningslov og har samtlige timer ved skolen undtagen håndgerningstimer, i alt 39 timer. Han fører alle skolens protokoller: Forsømmelsesprotokollen, eksamensprotokollen og embedsprotokollen. I 1948 indførtes et kartotek over de skolesøgende børn i stedet for protokol. Hvert barn har sit kort, hvorpå læreren nedskriver barnets evner, flid, opførsel osv. Der har været ført dagbog og sangprotokol, men begge dele er ikke blevet ført de sidste år. Det var en hel fornøjelse at studere dagbogen. Forholdet mellem befolkningen og læreren dengang var noget andet end nu. Det er naturligvis lidt, man kommer i kontakt med befolkningen; men jeg havde da fornøjelsen af at synge til to bryllupper og en begravelse, og desuden bistod jeg ved skolekommissionsvalg, hvilket i henhold til den nye lov påhviler læreren sammen med sognerådsformanden.

Befolkningen

Befolkningen i skoledistriktet, især i Hæsum og Estrup, er meget selskabelige og muntre (Blichers jyder). Og efter folkedømmet skulle der findes et særegent præg over disse mennesker, som har evner til at sætte sig ud over dagligdagen og finde frem til åndelige værdier. Imødekommenhed og hjælpsomhed er naturligt for dem. De tilhører alle den danske folkekirke, og der findes ingen sekter af nogen art, hvilket måske giver et fingerpeg om, at de hører til den slags mennesker, som sætter Gud højt, men bærer det i løndom.

Af optegnelser i skolens protokoller fremgår det, at f.eks. aftenskolen altid har været godt besøgt. Ungdommen opfordres også til at søge den både af forældre og gårdejere. Der undervises, foruden i regning og dansk, i foderlære, gødningslære o.l., som knytter sig til det praktiske landbrug.

Skolens organisation

Jeg ledte efter en skoleplan, men fandt ikke en sådan. Derimod var der en del undervisningsplaner, som jeg tog én af og udfyldte, i den hensigt at lade den indgå her i rapporten til oplysning om skolens organisation.

Børnene

De fleste lærere trækker på smilebåndet og ser selvtilfredse ud og siger, når jeg har fortalt dem, at jeg kun har 10 i 1. klasse og 14 i 2. klasse. ”Det er jo en vidunderlig let skole; nej, så skulle du ... o.s.v.”. De tænker naturligvis på deres større børnetal i forhold til dette. Aldersforskellen i de to klasser er som nedenstående:

År	7	8	9	10	11	12	13	i alt
1. kl.	6		3	1				10
2. kl.				1	4	5	4	14

Børnenes forældre (befolkning)

Et spørgsmål, som ofte diskuteres blandt lærere, er befolkningen. Hele skoledistriktet er befolket af bønder, husmænd og gårdmænd, samt to arbejderfamilier, hvoraf kun den ene har børn i skolen. I øjeblikket er der det mærkelige forhold mellem husmændene, at det praktisk talt er husmændene, der ene har børn i skole. Kun to af børnene er fra et gårdmandshjem. Men om en halv snes år eller mindre sker et generationsskifte i Hæsum. Gårdejerens sønner og døtre vil da overtage gårdene, og man må vel formode, at de får børn. Undersøger man befolkningens alder, finder man en gennemsnitsalder i skoledistriktet fordelt således på de forskellige områder:

Områder	Husmænd	Gårdmænd	Gennemsnitsalder
Hæsum by		x	58,2
Estrup by		x	51,5
Estrup mark	x		33
Tranten	x		39,2
”Lille” Hæsum	x	x	47,5

Mærkeligt nok gør denne ikke direkte kontakt med skolen sig ikke så stærkt gældende, som man skulle tro, når skolens spørgsmål er på tale. Ganske vist sporedes en vis passivitet, når det gjaldt forbedringer i og af skolen. Skolen ville de ikke af med, efter som centalskoletanken, der var stærkt på tale både før og efter krigen, slet ikke vandt genklang hos dem. ”Nej”, siger de, ”med en god skolelærer er den ”bette” skole den bedste”. Og de yndede at fremdrage eksempler på børn fra byen, der ikke kunne klare sig med deres egne, medens det omvendte var sjældent.

Forsømmelser

Når børnene skulle i skole 3 gange om ugen, beholdt man dem ikke hjemme på en af de dage. Jeg gav således kun fri én gang til en pige, som aldrig havde forsømt, og som altid havde sine ting i orden, fordi hun skulle hjælpe sin fader i tørvemosen. Således kom jeg heller ikke ud for, at man blot beholdt børnene hjemme uden forud indhentet tilladelse. Den slags ubehageligheder mod læreren, tror jeg er utænkelige i dette distrikt.

Denne forståelse af skolens og børnenes behov var også at iagttage på det rent ydre. Børnene mødte til tiden om morgenen, rene og velplejede (efterset af mor!) og friske; alle var også velnærede og mærket af sol og frisk luft. Efter skolelægens kartotek var sundhedstilstanden ovenud god for de flestes vedkommende; ligesom sygekassetilskud til halv tandpleje havde medført, at børnene fik tænderne efterset en gang om året.

Undervisningen; skolens skemaer

Da skolegangstiden ændres fra vinter til sommer imellem månederne april og maj, fik jeg begge tider prøvet.

1. kl., som går tirsdag, torsdag og lørdag, har samme mødetid hele året, medens 2. kl. møder tidligere i sommerhalvåret.

Skema for 1. og 2. kl.:

	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag
8 ⁰⁰ - 8 ⁵⁰	Religion	Religion	Religion	Religion	Religion	Religion
8 ⁵⁵ - 9 ⁵⁵	Regning	Regning	Regning	Regning	Regning	Regning
10 ⁰⁰ - 10 ⁴⁵	Geografi	Læsning	Historie	Læsning	Historie	Læsning
10 ⁵⁰ - 11 ³⁰	Diktat	Skrivning	Genfortæl	Skrivning	Diktat	Skrivning
11 ³⁰ - 12 ⁰⁰	Skrivning	Geografi	Skrivning	Geografi	Læsning	Historie
12 ⁰⁰ - 12 ⁴⁵	Middag					
12 ⁴⁵ - 13 ¹⁵	Sang	Sang	Læsning	Historie	Naturhist	Fortælling
13 ¹⁵ - 14 ⁰⁰	Gymnastik	Leg	Grammatik	leg		Leg

Skema for 2. kl. sommerhalvåret:

	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag
7 ⁰⁰ - 7 ⁵⁰	Religion		Religion		Religion	
7 ⁵⁰ - 8 ³⁰	Regning		Regning		Regning	
8 ³⁰ - 9 ¹⁵	Geografi		Historie		Geografi	
9 ²⁵ - 10 ¹⁵	Diktat		Genfortæl		Diktat	
10 ³⁰ - 11 ⁰⁰	Skrivning		Skrivning		Læsning	
11 ³⁰ - 11 ⁴⁰	Sang		Læsning		Naturhist	
11 ⁴⁰ - 12 ³⁰	Gymnastik		Grammatik			

Dagbog

Uden anden besked end den, at jeg så vidt muligt skulle drive undervisningen, som børnene var vant til, stod jeg d. 1. april i 1. kl. Da jeg har ført dagbog eller rettere timebog, idet jeg har nedskrevet, hvad der skete i hver time dagen igennem, vil jeg her tage de to første dages begivenheder og skrive her. Nøjagtig sådan forløb dagene:

1. april; 1. kl.:

Den første dag i Hæsum skole skulle jeg mødes med 10 for mig nye ansigter. 4 skolevante og 6 helt nye. Fra metodiktimerne vidste jeg, at det at blive skolebarn skulle være den største omvæltning i et menneskes liv, og at vi skulle formilde denne forandring, som ikke kan gøres om.

Jeg ville egentlig gerne have set mig selv i denne situation i dag, men det eneste, jeg husker er, at ansvaret herfor, syntes mig alt for stort. Nu er det sket, og kan som sagt ikke gøres om. De små fyre fik mig nu også ret hurtigt til at glemme alle filosofiske tanker. Det var tydeligt at se, hvem der var gamle i gårde, og hvem der var nye, men agtpågivenhed, anspændthed og generthed afspejlede sig i alles ansigter.

Der er ingen forældre til stede. Efterhånden får jeg at vide, hvad de hedder og dåbs- og vaccinationsattester samlet ind.

Navneliste:

Birthe	7 år
Ejnar	9 år
Ellen	7 år
Erling	7 år
Knud	9 år

Leif	9 år
Nanny	7 år
Ritta	9 år
Sonja	7 år
Søren	7 år

Fuldstændig tavshed sænker sig over klassen, når jeg ikke siger noget. Vi forsøger at synge en morgensang, men der er ingen sangstemmer, så det bliver delvis solo. Jeg beder ”Fadervor” med dem, snakker lidt og fyrer i kakkellovnen – Frikvarter – Jeg fortæller bibelhistorie og tegner på tavlen. De ældste får salmevers for – Frikvarter – Vi får A.B.C.’erne frem, og der er ligesom ved at komme mere liv i børnene. De fortæller glade, hvor langt de allerede er kommet, og hvor meget de kan. De læser i 3 forskellige A.B.C.’er, men det gør jo ikke noget i så lille en klasse. De store får noget nyt for at læse og stave, og de små får hver de to første stykker for i deres A.B.C., efter at jeg har gennemgået det med dem. – Frikvarter. – Så skriver vi lidt og regner. De får lov at mase på; jeg har opdaget, at de nye alle sammen kan udføre arbejde, der svarer til mindst i måneds arbejde med dem i skolen, men jeg må have fundet grænsen. – Frikvarter. – Ind imellem det hele naturligtvis sang. ”Lille Peter Edderkop”, ”ABCD ...” var de stående numre, og de var lige gode hver gang. Børnene fik fri til middag.

2. april; 2. kl.:

Ilden er gået ud i kakkellovnen. Det er min fejl som fyrmester. – Navne igen:

Drenge	Piger
Bendt	Bodil
Børge	Marion
Gunnar	Julie
Kristian	Betty
Svend	Esther
Villy	Elly
	Inger
	Annalise

”Befal du dine veje” er sangen for religionstimen. Her er sang i modsætning til i 1. kl. Religionstimen bliver kort, da børnene ingenting har for, men kun katekismus § 88 – 90. Jeg fortæller om Esajas’ og Mikas’ spådomme, som i sig selv er gode og spændende, under meget stor opmærksomhed fra børnene. Vi finder byerne og landskaberne på kortet bag i bøgerne.

Regning:

Bøgerne er allerede fremme. Børnene stod ret ved siden af bordene, da jeg kom ind om morgenen, men nu sidder de ned; det er egentlig udmærket, jeg skulle jo trods alt være den samme. B. og E. regner i 3. del og resten i 2. del. Børnene regner alle sammen med lyst og iver, og ingen forsøger at lave de sædvanlige numre for at få tiden til at gå. Det kneb mig lidt at få en anden dreng til at forstå, at der skal 100 liter til en hektoliter. Børnene retter hinanden oppe ved katederet, medens jeg hjælper de, der er ”kørt fast”.

Geografi:

Geografi, nej, historie, siger børnene. De er vant til at have historie om onsdagen, men det står ikke på skemaet. De har ingenting for og de har været hele Danmarkshistorien igennem, så jeg begynder med stenalderen. Lige noget for mig.

Dansk:

Læsebøgerne deles rundt af B.. Jeg spørger dem ud om hvad de har lært og de svarer, at de har haft nogle bøger at læse i fra en anden skole, men at de er blevet sendt tilbage. De ved ikke, hvad det var for bøger. Vi må bruge, hvad vi har. Det er lidt tilfældigt, hvad vi finder at læse; de har set det mindst én eller to gange før. Her er meget at rette!! Udtale, afsnuppede endelser, jysk, og hele oplæsning.

Skrivning og diktat:

De, der er vant til at skrive genfortælling, kommer først i gang. Vi staver alle de svære ord, og jeg skriver på tavlen. Dernæst læser jeg den to gange, og børnene skriver kladde. Resten, tre drenge, skriver diktat. Efterhånden som diktater og genfortællinger afleveres, skrives skønskrift. Disse to timer filtreres altid ind i hinanden og tages i sommerhalvåret også i et stræk. B. har skyndt sig. Sikke noget krams-krams han har afleveret. Da alle har afleveret og skriver fredeligt, tager jeg hans bog og gennemgår en række bogstaver på tavlen. Først skriver jeg, som han har skrevet til morskab for hele klassen og ved siden af, som bogstaverne skulle have set ud, og tørrer de forkerte ud. Ansigterne bliver alvorligere da jeg siger, at det ikke alene gælder B., som er den dygtigste af drengene og som godt kan tåle at blive gjort lidt nar af.

Gymnastik:

Der var knap tre kvarter tilbage af skoletiden, og vi spillede derfor håndbold hele tiden.

Min undervisning

Efter således at have fået et første indtryk af klasserne og arbejdet, gælder det om for mig at få plan og fasthed over arbejdet. Jeg skal fortsætte, hvor Mosdal slap, men hvor langt skal jeg nå? Det måtte løse sig selv, for der fandtes ingen bestemmelser desangående. Lektieportionerne afpassede nu også sig selv, det kneb blot med at nå igennem dem. Flere gange var jeg også i tvivl, om jeg nu også havde fået slået det vigtigste fast, og om det var vigtigste jeg havde udset til at være det. Det er jo bestemmende for en god og udbytterig undervisning.

På grundlag af min ”Dagbog” vil jeg søge at give en samlet beretning af min undervisning i hvert fag. ”Store klasse” (2.) kommer hele tiden før ”lille klasse” (1.). Og alle mundtlige fag kommer ligeledes før de skriftlige.

Religion:

Hver morgen når morgenandagten var endt, tog børnene deres bøger frem og slog op på kortet. Pigerne havde bøgerne fremme og har sikkert givet lektien en sidste omgang, inden jeg kom ind. Børnene blev overhørt holdvis. 4 hold, to hold drenge og to hold piger. Der var hele tiden skarp konkurrence mellem holdene indbyrdes, såvel som mellem de fortællende indbyrdes. Det var ikke ene godt, når første hold begyndte, som de gjorde første gang og hele tiden gjorde tilløb til at hjappe lektien af, så hverken resten af eleverne eller jeg kunne få fat i sammenhængen. Det var selvfølgelig ikke mindst for at vise mig, deres ny lærer, at de kunne lektien, jeg vil ikke sige udenad, skønt det var det, fordi det ord aldrig kom på tale mellem børnene, da bibellæsningen var så indgroet og gentaget, at det for dem var en æressag at kunne den således. Dertil kan føjes forældrenes indstilling overfor dette terperi: Den var positiv. For, som en mor sagde til mig en søndag formiddag i kirken: ”Det er nu skønt, at børnene ved, hvad præsten vil sige, når han begynder at læse et eller andet stykke op af bibelen”. Barnet såvel som moderen må jo have fundet en tilfredsstillelse i denne konstatering.

Ovennævnte eksempel gjorde vældig indtryk på mig, og jeg fik betænkeligheder ved at ændre denne form for religionsundervisning til det mere pædagogisk hensigtsmæssige og tilvante. Endvidere vil ovennævnte dække forklaringen på de tilfredse smil og smånik, som var at iagttage på børnene, når jeg sagde: ”Ja-tak”!

Det var selvfølgelig let at standse børnenes ordstrøm, som snart kom fra en, snart fra en anden og fra alle fire på en gang. Det var således pudsigt at iagttage, hvor hurtigt en tankerække igen kunne optages, enten efter jeg havde afbrudt, eller en og anden var ”faldet ud”. Pigerne var både hurtigere og finere i deres fremstilling af stoffet end drengene, ligesom de også havde mere omtanke og evner til at tænke uden for lektien. Drengene forstod ikke at svare på spørgsmål, og hvorfor må sikkert en del af skylden tilskrives selve undervisningsformen, som jo ikke indbyder til det.

Holdningen var den samme i de øvrige timer som i religionstimerne, og det var ikke til at undgå en dumrian på hvert hold, skønt det ville have lettet overhøringen, og det ville være lettere for dem at følge med på et hold for sig selv. Men for ordenens skyld måtte holdene bestå af de samme, og så nyttede det ikke, at K. var bedre til historie end religion; det ville blive et alt for indviklet system.

Jeg havde derimod ingen betænkeligheder ved at standse ”plapperiet”. Den fart, hvormed hele stykket skulle fortælles, det gælder også andre fag, var unødvendig og grim. Men det kneb de dygtigste at holde igen og fortælle på et normalt og pænt dansk, sådan som jeg forlangte. De fik ingen ros for arbejdet, hvis de ikke gjorde det, og det hjalp betydeligt på børnene, som eftertragtede denne.

Fra dagbogen, 12. april 1950:

I religionstimen i dag kunne jeg mærke på børnene, at der var noget galt. Et par stykker kunne ikke følge med på to forskellige hold. Det var B. og E. Og da overhøringen var endt spurgte jeg: ”Hvad er der i vejen med jer, har I ikke læst, B. og E?”. ”Jo”, men vi hå’ ét den sam bog”, kom det fra dem. Det viste sig så at de havde ældre udgaver end de andre, og det klarede jo lidt på årsagen. Bøgerne var søskendearv. Børnene var i det store og hele vældig rene med deres bøger, og der var gjort et stort nummer ud af indbindingen. Pigerne havde fine bogmærker, så blyantstreger og andre tegn var helt sjældne.

Den således delvis parallelle beretning af et stykke, havde jeg tilskrevet børnenes egen kunnen og idelige gentagen. Men det viser, hvor påpasselig man skal være, og hvor svært det er at afgøre, om det er lettere grad af dovenskab eller forskelligheder i evnen til at lære udenad, der gør sig gældende. Derefter skal børnene jo behandles.

At selve fortællingerne gjorde noget særligt indtryk på børnene, var kun at se, når jeg gennemgik den ny lektie for dem eller knyttede kommentarer til den gamle. Jeg opdagede, hvor taknemmeligt det var at undervise i religion, og allerbedst når man selv havde oplevelser i tilknytning til stoffet eller brugte at fortælle efter C. Nygård Andersens andagtsbog. Alle børnene havde det samme for, og vi nåede fra Esajas til indledningen til det ny testamente i den tid jeg var der.

Danmarkshistorie i 2. kl.:

Som nævnt tidligere begyndte vi her ved Danmarks oldtid. Børnene var ikke videre fredelig stemt mod faget; det var kedeligt, og det var vanskeligt at lære, der forstod det ikke osv. De havde været igennem det af historien, som for børn og også for voksne er det vanskeligste og mest uinteressante af historien. Det er stof, der er meget vanskeligt at gøre levende, letfatteligt og interessant i historietimerne; men nu for nylig har politikerne gjort sig til talsmænd for, at skolerne måtte kunne gøre meget mere for at vække interesse for politik, end der i øjeblikket gøres.

Jeg fik nu kun 6 historietimer, så undervisningen var mest fortælling og forklaring med tegning på tavlen, samt samtale. Børnene satte jeg ikke til at læse lektie (men de gjorde det alligevel af gammel vane); de skulle læse den to gange igennem og ellers høre godt efter, hvad jeg fortalte. Jeg støttede mig til P. Kirkegård og K. Winding: ”Nordens Historie” og Norvig: ”Fortællinger af vort folks historie”. Børnene viste sig til at begynde med noget mutte og afvisende, men det varede ikke længe, inden drengene kapitulerede til pigernes forbløffelse ved at give sig til at spørge. Det smittede og snart var alle med. Stemningen var om ikke vendt så da brudt, men der var modstand lige til den sidste time. Måske krævede jeg for meget og belastede de små hjerne over grænsen, skønt jeg bestræbte mig på at undervise efter midten af klassen.

Her var lejlighed til at anvende skolens eneste samling, og jeg opdagede, hvor rart det er at have undervisningsmateriel i form af demonstrationsmateriale. Børnene var vældig imponerede af deres forfædres frembringelser; især drengene beundrede dem og tog håndfast om dem ligesom for at demonstrere, hvordan de skulle bruges. Det lyste ud af øjnene på dem, når tommelfingeren løb hen over æggen. Heri ligger også forklaringen på, at de først syntes historie også kunne være interessant, hvorimod pigerne, der ellers plejede at ligge i spidsen her ikke kunne klare sig.

Danmarkshistorie i 1. kl.:

Der er næsten ingen grund til at omtale 1. kl., fordi jeg kun havde 4 historietimer med dem. Dog skal der lige gøres en lille bemærkning om de mindste, som jeg fortalte gudesagn. Kun S. kunne selv fortælle lidt af, hvad jeg havde fortalt dem i forvejen; medens de alle sammen med fingeren tegnede i luften kunne huske, hvad jeg havde tegnet på tavlen. Jeg tror tegning er udmærket som undervisningsmiddel, da det ligesom fæstner sig stærkest. En simpel tegning af vejen over til A’s hjem blev grunden til min opdagelse. E. fik nemlig lov til at tegne den (de havde alle set, jeg tegnede den den

foregående dag), og stor var min forbavselse, da han ikke tegnede lige foran sig på tavlen, men gik hen og tegnede, hvor jeg havde tegnet. Jeg prøvede med flere, flere dage i træk og kom il det resultat, at de ikke alene huskede mine tegninger, men at de også tegnede, hvor jeg havde tegnet. Og selv om jeg viskede tavlen ren og prøvede, gentog ovennævnte sig.

Geografi i 2. kl.:

Til dette havde 2. kl. arbejdshæfter, hvori de tegnede og noterede. Der var ikke i forvejen trykte kort, så jeg tegnede for på tavlen og på et stykke papir for at give dem de rigtige størrelsesforhold. Jeg har indtryk af, at det optog børnene, og at de lærte bedre end ved blot at læse i bogen, samtidig med at de var i aktivitet alle sammen. Den første geografitime blev ris til min egen bag, idet jeg gav dem alt for meget for, og det resulterede i at kun to af 14 kunne lektien. Jeg var vel nok blevet opmærksom på min brøler, hvis børnene havde protesteret, men jeg var dem jo ny og ukendt, så det turde de såmænd ikke. Noget tilbageholdende som er karakteristisk for dem; det forsvandt aldrig helt, men dukkede stadig op og blev den egentlige grund til, tror jeg, at der aldrig var disciplinære vanskeligheder.

Geografitimerne var ellers de timer, som bragte børnene og mig nær til hinanden. En dreng, der aldrig kunne de fremmede navnes udtale, var en kilde til evig morskab. De mange ting, der blot skulle gøres opmærksom på, før en hel mængde fantasier og geniale tankeslutninger tumlede frem i hovederne, og så gik det løs med at fortælle og diskutere tingene.

Der var tempo over overhøringen. Jeg lod ofte eleverne høre hinanden på den måde, at hver elev sagde et navn, som den der var oppe, skulle finde på kortet. Skete det at vedkommende ikke lige kunne finde det, kom der altid en nervøs og hastig søgen frem og tilbage over kortet. Det måtte endelig ikke ske, at en kammerat skulle til undsætning. Hvorfra denne pæsen stammer, ved jeg ikke, men jeg var selvfølgelig ikke ked af den uden på kortets vegne, fordi den lidt hårde slåen og smutten med pegepinden sikkert ikke var gavnlige for det. Men tage glæden over hurtigt at kunne orientere sig fra børnene ved stadig indprente dem en mere rolig føring af pegepinden, ville være synd. Af og til måtte en og anden blive oppe ved kortet og lære det han ikke havde lært derhjemme. Det var i øvrigt det værste, jeg kunne udsætte børnene for, de skammede sig rigtig for alvor, og især pigerne. En pige gav sig således engang til at græde, hvorpå jeg straks sendte hende på plads med både dadel og trøst. Dette er blot et eksempel på én, men det kunne udmærket gælde for hele klassen, der var let at bringe ud af ligevægt. Bebrejdelser tog de meget nær, og så jeg bestemt og bydende på én, var øjnene helt blanke, og munden begyndte at fortrække sig. Det var ikke et dækmiddel, som jeg troede til at begynde med, nok kunne vi ryste i bukserne og fælde en tåre da jeg selv gik i landsbyskole, men dette ikke alene undrede mig, så jeg spurgte mig for og fik bekræftet, men det har efterladt et indtryk af sarthed ved klassen hos mig.

Geografi i 1. kl.:

Noget af det samme gik igen i 1. kl., men ikke så mærkbart. Her vil jeg dog særlig hæfte mig ved undervisningen af de mindste. Øvelsesskoleleder Bjarne Christensen havde i sin metodiktide fortalt om, hvordan man kunne bære sig ad med at lære små børn geografi, om hvor vanskeligt en opgave, det var at gøre de små hjerner begribeligt, hvad det er og bruges til. Det forekom mig efter Bjarne Christensens udlægning overordentligt svært, og jeg slugte hvert ord, hvilket også kom mig til nytte, da jeg udelukkende måtte klare mig på hukommelsen senere, om end det blev lidt famlende og usikkert når jeg skulle tilrettelægge timerne. Det første, vi gjorde (børnene skridtede af) var at måle skolestuen op og tegne den på tavlen, så hvor de forskellige sad, derefter skolen og dens omgivelser og til sidst hele byen med veje og åen osv. Børnene var ivrige efter at tegne og finde, hvor de selv "boede" og blev aldrig trætte af at vise mig det. Vi tegnede på skiffertavler, hvor linierne hurtigt kunne viskes ud igen, således at der fremkom mange gode tegninger. Nu skulle vi så til at overføre dette på det politiske kort og indøve kortbegrebet, men jeg nåede ikke så langt og så ikke fordelene ved denne fremgangsmåde.

Dansk læsning i 2. kl.:

Dansk i landsbyskolerne er jo noget helt andet end i byskolen. Her er ingen forberedelse hjemme, undtagen i 1. klasse. Læseøvelserne var og havde altid været højt læsning. I Hæsum skole var der 3 sæt læsebøger til 2. kl. De yngste og de ældste børn kendte historierne indhold så snart de så overskriften. Og når det stod dårligt til med læsningen, vil jeg med god samvittighed give bøgerne skylden og søge at belyse hvorfor:

1. Der er ikke en bog til hver elev. Det generer meget. Hvis der skal præsteres noget godt, kræves en vis koncentration, og det første udslag af denne er, at eleven trækker bogen hen foran sig, og så går det ud over sidekamerateen, som så igen foretager det samme træk, når det er hans tur til at læse.
2. Bladene i bøgerne er falmende og beskidte af fedtede pegefingres gentagne vandring. I det "brune" papir forsvandt bogstaverne og øjnene udsættes for stærk spænding, hvilket fremgik af de rynkede øjenbryn og pegefingren. Dette skal naturligvis give dårlig oplæsning med mange fejl både i ord og ordgrupper. De mest mærkbare og betydeligste fejl med hensyn til oplæsningen var: Ikke genkendelse af ord, delvis eller fuldstændig forkert udtale. Og med hensyn til ordgrupper var det: Dårlig udtryksmåde, udeladelse af ord eller indskydelser. Det kunne også være ombytning og repetitioner, samt helt forkert "meloditryk" på sætningerne.
3. Bogstavtyperne. Det er ikke ligegyldigt, hvilken trykanordning man byder børnene at læse, da der er stor forskel på bogstavtyper. Det gik, som naturligt er, bedst med at læse de latinske bogstaver, som jo også virker mindst trættende og indviklede på os. Men helt galt var det med de gotiske bogstaver; mange af børnene havde vanskeligheder med at skelne mellem s og f og endnu flere med at tyde de store bogstaver, så kun de bedste læsere fattede sammenhængen af det, de selv læste.
4. Linierne og bogsiden. De lange linier og tættrykte bogsider, kendte historier, som ingen oplivende virkninger havde, forårsagede en vis lathed og ligegyldighed hos børnene.

Alle de her nævnte vanskeligheder måtte børnene kæmpe med for at nå frem til den værdifulde læsevne, som ganske vist er en kompliceret proces, men af uhyre vigtighed for al tilegnelse af viden.

Det er sørgeligt at se børnene kæmpe mod sådanne materielle vanskeligheder, som let kunne løses. Det enkelte barn havde vanskeligheder nok. En pige og tre drenge var ordblinde i mere eller mindre stærk grad. Også synsdefekter gjorde sig gældende. Skeløjethed for én piges vedkommende, nærsynethed for en andens. Og når så hverdagssproget skulle lægges på hylden, var det ikke rigsdansk, der blev talt i stedet. De stumme h'er drillede altid, w og v legede tag-fat i munden på børnene, så det var en tilfældighed, når det rigtige faldt ud. Stumt d som altid kom med i udtale, men aldrig i diktaterne.

Nu kan ordets gyldne sværd bruges lidt for stærkt, men når en blanding skal kommenteres, bliver den jo altid stærk, så jeg mener ikke at have drevet det for vidt. Selvfølgelig var der også gode sider, der gjorde timerne meget interessante. Således gjorde jeg den erfaring, at jo mere børnene koncentrerede sig, jo mere usikre blev deres oplæsning, og jo dårligere blev forståelsen. En dag spurgte jeg børnene om, hvordan de læste lektier derhjemme? Og alle svarede, at de da læste den stille, men gentog den højt for dem selv. Spørgsmålet undrede dem. Svaret undrede mig.

Der burde laves lidt om ved den gammeldags form for højtlesning. Det skulle være sådan, at de mest udviklede børn kunne få lov at læse stillelæsning af en nyere bog. Det kunne forøge ordforrådet og give dem lyst til at læse mere.

Dansk læsning i 1. kl.:

Børnene i 1. kl. kom op og læste og stavede for mig én for én. Mange fælles træk med 2. kl. gik igen herunder. Næsten alle udtalte *det* med tryk på t, noget som jeg aldrig har været udsat for før; men i øvrigt "åd" de alle endelser, som ægte danskere nu har for vane.

Dansk analyse:

Analyse stredes kun 2. kl. med i forbindelse med læsning og diktat for at spare tid. Grammatikken skulle læres fra bunden af, og jeg anvendte Pindholts grammatik. Navneord, tillægsord og udsagnsord dannede grundlaget, og mere end det nåede jeg ikke med dem. Det var gerne diktatbøgerne, vi analyserede efter, fordi disse, syntes jeg, bedst kunne overtale dem om, hvor nødvendigt grammatikken er for at skrive fejlfrit. Jeg var langt fra tilfreds med resultaterne, men havde dog den glæde, at børnene ikke var kede af grammatik. Noget andet og lige så nødvendigt var markering af direkte tale og indirekte, spørgsmål og svar og udråb. Indøvelse af tegnsætningen til disse foregik med diktater, hvor der forekom meget af den slags, og så talte jeg med børnene om det, fandt eksempler og andet.

Skriftlig dansk:

I 2. kl. vekslede genfortælling og diktat med én genfortælling for hver to diktater. Børnene ville ikke ret gerne skrive genfortælling, og da det jo også blot er en øvelse i at huske en historie sætning for sætning har den heller ikke den tiltænkte værdi. Pigerne var dog hele mestre i denne "kunst". Småstile giver derimod meget mere sproglig udvikling, så det var helt på sin plads, at børnene benyttede skrivesystemet "På egen hånd". Det samme system benyttedes også i 1. kl. Børnene lærer selv at beherske sproget skriftligt og lærer stavning af en mængde svære ord. Fejlene forebygges på "klassisk" måde gennem stavning og opskrivning på tavlen for dikteringen. Også fejl fra forrige gang blev gennemgået og synderen halet frem.

Skriftlig regning:

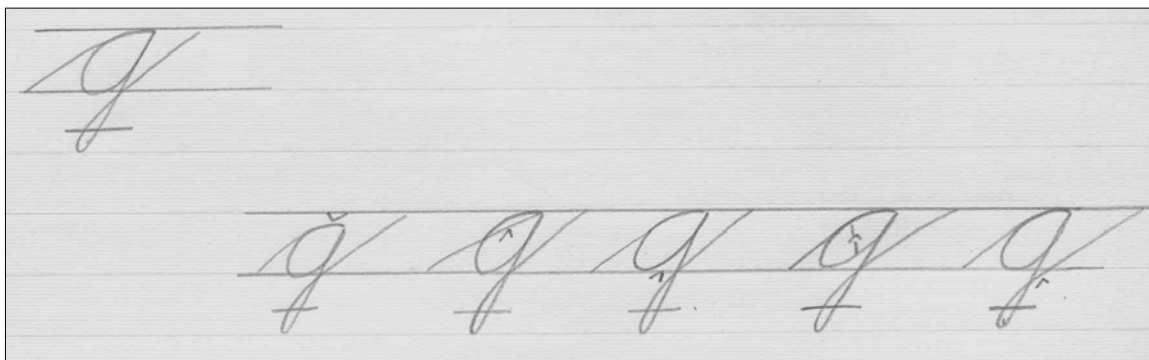
Der var ikke indført mundtlig regning i skolens timeplan. Hver regnetime indledtes i stedet med ti småøvelser efter "Dagliglivets regnebog". Jeg opdagede snart at det ikke var så lige en sag at undervise i hovedregning. Valgte jeg en dygtig regner, kunne resten ikke følge med, og valgte jeg en langsom, sad de alle sammen og kedede sig og fulgte heller ikke med. Kun jeg og den regnende elev arbejdede. Arbejdet var 14 gange mindre, end det skulle være. Praktikhåndbogen var til stor nytte, så de store forskelle kunne udlignes en del og hovedregning kun blev et spørgsmål om taltræning. Taltræningen var også i høj grad nødvendig, da der skal tempo, fart i tankerne, hvis ikke den halve time skulle gå med hovedregning, som den gjorde de første gange.

I de få øjeblikke jeg var arbejdsløs under skriftlig regning, var det påfaldende at se en klasse arbejde ivrigt og energisk som denne. Esthers facit blev genstand for betragtning. Ser det ud til at være rigtigt? Hun ser hastigt op på mig. Jeg har tid at rette hende, ikke alene stykket men også opstilling, udregning og orden. For hele klassen gælder det, at opstillingen og udregningerne kunne være meget bedre. Desværre har opgaverne i Andersens regnebog alle én fejl: De er indrettet således, at når barnet har stillet dem op, er dets arbejde dernæst kun at forkorte, få tallene til at forsvinde. Det mærkes på eleverne, der er på det rene med, at de må have regnet forkert, når de ikke får et pænt facit. Derfor må man naturligvis ikke se bort fra vanens værdi: De lærer handlingsmåder ved at se dem anvendt og gentaget. Men forskellen ligger deri, at børnene anvender dem mere ubevidst. De handler i blinde ved at følge vanens veje mere end forståelsens.

Regneundervisningen var helt igennem individuel både i 1. og 2. kl. Til de yngste i 1. klasse brugte jeg tællemetoden og ikke Arups talbilledmetode, som vi har et indgående kendskab til fra seminariet, fordi der ingen anskuelsesmidler var at benytte, og det ville måske sætte min efterfølger i vanskeligheder, hvis han skulle bruge de af mig fremstillede. Til timerne forberedte jeg mig efter håndbogen "Hvorledes skal jeg undervise?".

Skrivning:

Da børnene her ikke fulgtes ad, heller ikke i smågrupper, var individuel undervisning nødvendig. Og med de ikke særlig store klasser, var den også god, fordi der var tid til indgående rettelser og forklaringer mindst to gange for hver elev i timen. Timerne indledte jeg med at gennemgå fire nye bogstaver for hele klassen på tavlen. Først bogstavet som det skulle skrives; og derpå eksempler på og påvisning af, hvor de forskellige og mest elementære fejl opstår. Et eksempel med q:

Alle i 2. kl. og de ældste i 1. kl. skrev med blæk i deres skrivebøger. Der fandtes ingen øvebøger. Børnene ville gerne skrive skønskrift og gjorde sig stor umage, men mange af dem havde forfærdeligt

stive håndled, hvilket vel skyldtes arbejdet derhjemme. Det forhindrede især drengene i at skrive let og uhindret, og for at bøde lidt på stivheden tog vi midt i timen håndbevægelser, en slags fingerymnastik. Når jeg ”glemte” det, mindede børnene mig på det, så de kunne nok lide det.

Sang:

Lærer Mosdal havde været meget interesseret i sang, hvilket var tydeligt at mærke på børnene. De kunne ikke alene usædvanlig mange sange, men kunne også sætte to og tre stemmer til flere af dem. Jeg selv kunne ikke nær hamle op med dem, hvorfor de også ofte sang helt alene. Esther var forsanger, noget hun holdt af og var sikker til. Jeg spurgte børnene, hvordan de havde fået så mange sange og melodier lært. Min nysgerrighed fik jeg også tilfredsstillet, men ikke på den ventede måde. Lærer Mosdal havde åbenbart ikke taget hensyn til de metoder, som i lærer på seminariet i dag med ånde- drætsøvelser, lydøvelser, nodelæsningsøvelser m.m., men ganske simpelthen lært børnene dem ved at spille de nye melodier igennem for dem på violinen nogle gange. Det sparer en masse tid, og alt det kedelige forsvinder samtidig. Børnene får desuden mange flere sange og salmer lært.

Folkedanse og sanglege kendte børnene ligeledes i stort tal. De dansede for mig i et par gymnastiktimer. Det var både smukt og morsomt. Jeg var vældig imponeret af børnenes færdigheder og glad for timerne. Børnene holdt ligefrem af at lære mig noget af alt det, de kunne, og kun én gang fik jeg revanche; jeg lærte dem at synge ”Hvad synger du om så højt i det blå” af C. Hostrup.

Gymnastik:

Fra 1. april plejede børnene at have boldspil i gården i stedet for gymnastik i skolestuen. Jeg ville dog gerne lære lidt kommando med henblik på den kommende eksamen, hvorfor jeg indledte hver time med øvelser efter en timeseddel, der var tilsendt skolen i anledning af et udendørs gymnastikstævne i Nibe med omegnens skoler som deltagere. Til at begynde med var børnene ikke videre begejstrede herfor. Det var nyt for mange, og de var uøvede i at fatte kommandoord. Men for hver gang gik det bedre og fejlene på begge sider gled langsom ud, og efter nogle stykker havde vist en godt udført øvelse for kammeraterne, fandt børnene det ikke svært først at skulle have gymnastik. De var nemlig som ”besat” af håndbold. Hvert frikvarter spillede de kampe. Jeg benyttede denne ”håndbold-dille” til at få dem til at arbejde med de gymnastiske øvelser, idet jeg meget alvorligt fortalte dem, at de kun kunne opnå bevægelighed, smidighed, hurtighed, ynde, osv. derigennem, sådan som det kræves af den fuldendte sportsmand. Det hjalp utroligt, og ad den vej nåede jeg, hvad jeg ville; at få børnene til at arbejde med alvor, at gøre øvelserne til bunds til gavn for dem selv, at få ”frie” hænder til at rette og opmuntre og endelig at iagttage dem fra en hel anden side.

Det var ikke så meget under gymnastikken som under håndboldspillene, man kunne iagttage de enkeltes karaktertræk. Under gymnastikken adskilte pigerne sig stærkt fra drengene; de gik samlede, pigerne for sig og drengene for sig, og pigerne holdt bestemt på at gå sidst. Hvis de ikke var langt de dygtigste og som følge deraf gode fløjtmænd, havde det heller ikke gjort noget. Der hjalp naturligvis ingen kære mor! De dygtigste skal føre, om så de nok så meget spillede damer med tilhørende fornemmelser. Medens gymnastikken optog 1/3 af timen (der var jo kun ét redskab) gik resten med håndbold og en enkelt gang langbold.

Også i boldspille-
ne var pigerne
drengene overleg-
ne, hvilket jo ikke
er det normale.
Men så at sige alle
pigerne spillede
om aftenen hånd-
bold i Ø. Hornum
idrætsforening,
medens kun to af
drengene var del-
tagere samme-
steds. Den ene

fortalte at han tog rundt og trænede i forskellige klubber. Her var nemlig et felt, hvor han var alle sine kammerater overlegne, idet han ligesom instinktivt fintede, spillede præcist, overså spillets gang; med andre ord: Han havde ”boldøje”.

Børnene i frikvartererne:

Herunder skulle egentlig skrives om børnenes leg, men det er lidt vanskeligt, da det for 2. kl.'s vedkommende udelukkende var håndbold, der beskæftigede dem i frikvartererne. Kun en gang imellem, når de blev uenige om mål, frikast eller forsyndelser mod reglementet, så jeg pigerne hoppe i reb, medens drengene stadig legede med bolden.

1. kl. havde jeg heller ikke meget lejlighed til at betragte i frikvartererne, Hvis de skulle være nede foran skolen var jeg nødt til at være der også, for ellers satte de ud på vejen.

Oppe på græsset var de bedre isolerede fra vejen, og der holdt de også til, når der var tørt. Men kom jeg holdt de op med at lege naturligt eller holdt helt op. Nogle opførte sig helt anderledes, de skulle vise sig og tiltrække sig min opmærksomhed. Her holder jeg opsyn, medens børnene leger ”politi”.

Undersøgelser:

I slutningen af min vikartid gjorde jeg forskellige undersøgelser angående børnenes karakter i de forskellige fag. Efter at jeg havde haft børnene et par gange, gav jeg hver enkelt elev en karakter i hver fag, i overensstemmelse med de gode råd i landsbyrapportdispositionen. Hen imod slutningen af maj måned gav jeg igen karakterer, som jeg bagefter sammenlignede med de første.

Når jeg underviste, havde jeg hele tiden på fornemmelsen, at det ikke blev forstået lige godt af alle eleverne; et par af drengene og en enkelt af pigerne svigtede; der var ikke den samme kontakt mellem disse og mig som mellem de øvrige og mig. Jeg puttede da en Dearborn intelligensprøve ind, som en

slags leg den sidste dag. Børnene skulle have det lidt godt, og jeg tror det lykkedes mig at skjule, at det var en prøve ved at vælge dette tidspunkt. Prøven overraskede mig noget.

Drengenes gennemsnit ca. 95,5

Pigernes gennemsnit ca. 103,6

Klassens gennemsnit ca. 100,0

Slutning

Nu mere end før er jeg klar over, hvor ansvarsfuld en lærers stilling er. Lærergerningen er tilsyneladende let, men også kun tilsyneladende. Den er krævende og anstrengende, især for en nybegynder, der troede, at man fra seminariet var udlært og delvis fuldbefaren lærer. Selv om vi nok kan en del, når vi går ud til gerningen med det bedste af det bedste til brug i undervisningen, får det dog først sin værdi, når der ligger erfaring bag brugen af dette. Jeg tror derfor også, det er rigtigt og har stor værdi for os at komme ud i to måneder.

Og skal jeg til sidst sammenfatte min mening om vikartiden, bliver det denne: Der er meget at udrette og endnu mere at lære. Jeg vil lytte nu mere end nogensinde, når jeg hører en ældre lærer sige: ”Det er min erfaring ...”. Thi kun genne erfaring og egen tilpasning kan de store pædagogers systemer få værdi for os som lærer i folkeskolen.